

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดราชบุรี แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์คือ 1) ผลการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 2) ผลการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 3) ผลการประเมินการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

การศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการสอบถามปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมจากครูศิลปศึกษา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร ตอนที่ 2 การฝึกอบรม ตอนที่ 3 การสอนศิลปศึกษา ตอนที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ทั้งนี้ได้ทำการเรียบเรียง นำเสนอไว้ในบทที่ 2

2. ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญการสอนศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ จำนวน 10 ท่าน (ตามภาคผนวก ก) ซึ่งข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ปัญหาการสอนศิลปศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ และทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เช่น การทำโอ่งมังกร หนังใหญ่ ผ้าทอไทยวน เป็นต้น มีความสำคัญและจำเป็นต่อการสอนศิลปศึกษาหรือไม่ อย่างไร ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะ เป็นความรู้และทักษะฝีมือเชิงช่างทางศิลปะของคนในแต่ละชุมชนที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาในปัจจุบัน บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นในการสอนศิลปศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูและนักเรียนจะต้องเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านและงานศิลปกรรม

ของตนเอง จังหวัดราชบุรีมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะที่สำคัญหลายประการ เช่น โองมั่งกร วัดขนอนหนังใหญ่ ผ้าทอคูบัว กระดังทองเหลือง เป็นต้น ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่คนรู้จักคือ โองมั่งกรมีเอกลักษณ์ในเรื่องรูปทรงลวดลายและกระบวนการปั่นโองที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ การทำงานศิลปหัตถกรรมสิ่งเหล่านี้ เป็นหน้าที่ของครูจะต้องสอนให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของศิลปะในท้องถิ่น เพื่อการสืบทอดหรือต่อยอดภูมิปัญญาเพื่อการประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน ด้วยความสำคัญของภูมิปัญญาจึงกำหนดไว้ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะไปจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า

2.1 สรรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะว่ามีอะไรบ้าง และเป็นอย่างไร มีภูมิปัญญาอะไรที่สูญหายและต้องการสืบทอด

2.2 สรรวจความต้องการและความจำเป็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

2.3 วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความจำเป็นของการสอนศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

2.4 ออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นอบรมระยะสั้น

2.5 เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นเนื้อหาทางด้านศิลปหัตถกรรมหรือศิลปกรรมในท้องถิ่น

2.6 กิจกรรมฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์งานศิลปะ หรือประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นงานศิลปะที่สามารถนำไปใช้สอนกับนักเรียนได้อย่างง่าย

3. ระยะเวลาในการจัดอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ครูศิลปศึกษา ควรพัฒนาตนเองด้วยการอบรมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ๆ ละไม่น้อยกว่า 4 วัน ๆ ละ 6 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง เป็นหลักสูตรอบรมระยะสั้น เวลาที่เหมาะสมประมาณ 20 – 24 ชั่วโมง หรือให้คิดระยะเวลาเหมือนกับหลักสูตรการฝึกอบรมครูชำนาญการพิเศษตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา ใช้เวลาเรียน 60 ชั่วโมง รวม 15 วันหรือใช้มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ต่ำกว่า 20 ชั่วโมง

4. ปัญหาการสอนศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าปัญหาการสอน มีหลายประการ ได้แก่

4.1 ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจากครูที่มาสอนหนังสือในแต่ละโรงเรียนบางคนไม่ใช่คนในพื้นที่ จึงไม่ทราบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะในท้องถิ่นนั้น ๆ

4.2 ครูศิลปศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ เป็นครูที่ได้จบวุฒิการศึกษาทางการสอนศิลปศึกษาหรือศิลปะ เป็นผู้ที่จบจบสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น จบการสอนคณิตศาสตร์ จำเป็นต้องสอนศิลปศึกษา จึงขาดความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิชาศิลปศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะและขาดทักษะปฏิบัติการงานศิลปะ

4.3 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ จะใช้วิธีการสอนแบบเดิมที่เคยสอนมา เพราะขาดทักษะกระบวนการสอนศิลปศึกษา วิธีสอนไม่หลากหลาย วิธีการสอนซ้ำ ไม่น่าสนใจ อีกทั้งมิได้ดูหลักสูตรมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

4.4 ครูศิลปศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับประถมศึกษา ขาดการออกแบบ กิจกรรมการสอนกระบวนการคิด ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

5. การสอนศิลปศึกษาแบบ DBAE (Discipline Base Art Education) กำหนดการสอนศิลปะ แบบ 4 แกน คือ แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ แกนศิลปะวิจารณ์ แกนสุนทรียศาสตร์ แกนศิลปะปฏิบัติ เหมาะสมกับการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะหรือไม่อย่างไร ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่า การสอนศิลปศึกษา ควรศึกษาตามแกน 4 แกนดังนี้

5.1 แกนประวัติศาสตร์ ควรศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบ แนวคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดกิจกรรมทั้งในและนอกสถานที่ โดยให้ครูได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่น เช่น โรงงานเครื่องปั้นดินเผา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วัดมหาธาตุ วัดขนอนหนังใหญ่ เป็นต้น รวมทั้งเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นโดยตรง

5.2 แกนสุนทรียศาสตร์ ควรให้ศึกษาและตระหนักเห็นคุณค่าความงามและความสำคัญของงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อกระตุ้นให้เห็นคุณค่าเกิดการอนุรักษ์และเผยแพร่สู่การเรียนรู้ การสอนศิลปศึกษา

5.3 แกนศิลปะวิจารณ์ ควรให้วิเคราะห์ที่มาความงามอย่างมีเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะอย่างมีหลักการ และเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ในผลงานของตนเอง ควรนำผลงานช่างหรือปราชญ์ท้องถิ่น ศิลปินพื้นบ้านมาใช้ประกอบกิจกรรม

5.4 แกนศิลปะปฏิบัติ ควรให้มีการฝึกปฏิบัติในการสร้างสรรค์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เช่น ฝึกเรียนรู้การปั้นดินจากภูมิปัญญาการขึ้นรูปการปั้นดินโอ่ง หรือวาดภาพพระบายสีจากแรงดลใจในแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมของท้องถิ่นในวัดมหาธาตุ เป็นต้น โดยกำหนดเนื้อหาตามวิธีการสร้างสรรค์ของปราชญ์ท้องถิ่น ฝึกปฏิบัติทีละขั้นตอนและฝึกปฏิบัติตามภูมิปัญญา

6. การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า

6.1 กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้

6.2 วิเคราะห์เนื้อหาของการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะมีอะไรบ้าง และเป็นอย่างไร

6.3 ออกแบบวิธีการสอนและกำหนดกิจกรรมการสอน

6.4 ศึกษางานศิลปะจากแหล่งเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.5 ฝึกปฏิบัติภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละแขนง

6.6 นำเสนอผลงานฝึกปฏิบัติ

6.7 วัดผลและประเมินผล

7. รูปแบบการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า เป็นแบบอบรมเชิงปฏิบัติการ แบ่งเนื้อหาเป็นรายวิชาประมาณ 6 วิชา ๆ ละ 4 ชั่วโมง หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ประมาณ 24 ชั่วโมง หรือ 4 วัน เน้นภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยช่วงที่ 1 ภาคทฤษฎี ศึกษาหลักวิธีการสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะ หลักทฤษฎีศิลปะปฏิบัติ ประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการสร้างศิลปะ ช่วงที่ 2 ฝึกปฏิบัติเขียนแผนการจัดการ

เรียนรู้ วาดภาพระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การจัดองค์ประกอบทางศิลปะหรือทัศนธาตุ เป็นต้น โดยกิจกรรมการฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการอบรมทำกิจกรรมกลุ่ม หรือเป็นกิจกรรมเดี่ยว หรือจับคู่ทำเป็นกลุ่ม เพราะจะทำให้สมาชิกช่วยเหลือในการปฏิบัติการและการแบ่งหน้าที่ เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างการประชุม จัดกิจกรรมการศึกษานุมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ศิลปะและเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ก่อนอบรมให้ครูได้ประเมินตนเองด้วยการทดสอบก่อนอบรม ระหว่างการอบรมประเมินผลงาน สังเกตพฤติกรรม การทำงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอภิปราย การตอบคำถาม และหลังการอบรมทดสอบความรู้อีกครั้ง

8. เนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ควรประกอบด้วย

8.1 การสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการ

8.2 การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เน้นจุดประสงค์ความรู้ (K) ทักษะ (P) เจตคติ (A) กับกิจกรรมทัศนศิลป์เชื่อมโยงมาสู่การเรียนการสอนตามหลักสูตร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

เรื่อง.....ชั่วโมง.....

เนื้อหา.....

สาระสำคัญ.....

กิจกรรมการเรียนรู้.....

สื่อการเรียนรู้.....

การวัดผลประเมินผล.....

8.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ การปั้นโอ่ง การทอผ้า การทำหนังใหญ่ เป็นต้น

8.4การวาดภาพระบายสีน้ำ

8.5การปั้นดินเหนียว

8.6 การพิมพ์ภาพ

8.7 การออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ควรนำเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะที่เด่นมาสร้างเป็นเนื้อหาหรือกิจกรรมฝึกปฏิบัติ เช่น ภูมิปัญญาการปั้นโอ่งมังกรเป็นเนื้อหาสาระ กำหนดกิจกรรมศิลปะด้วยการออกแบบและฝึกปฏิบัติการปั้นดินเหนียวใช้วิธีการ กระบวนการปั้นหรือรูปแบบลวดลายของภูมิปัญญาการปั้นโอ่งมาฝึกปฏิบัติ การวาดภาพระบายสีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้วัสดุในท้องถิ่น เป็นต้น

9. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ไม่ควรเน้นบรรยายมากเกินไป ให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม เน้นการฝึกปฏิบัติวิธีการสอน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สาคิตการสอน สาคิตการปฏิบัติงานทางศิลปะ ศึกษาและฝึกปฏิบัติจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ศิลปะ

10. สื่อประกอบการฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ควรใช้สื่อของจริง การสาธิตผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ภาพประกอบ แหล่งเรียนรู้ศิลปะ เช่น โรงโอ่ง วัดคงคาราม วัดมหาธาตุ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

11. การวัดผลและประเมินผล ควรใช้วิธีการวัดและเครื่องมือ ประกอบด้วย
 - 11.1 การวัดความรู้ (K) ใช้วิธีการวัดก่อนอบรมและหลังอบรม ด้วยแบบทดสอบ
 - 11.2 การวัดทักษะ (P) ระหว่างการอบรม ควรประเมินผลงานด้วยแบบประเมินผลงานสังเกตการปฏิบัติงานด้วยแบบสังเกต การตอบคำถาม
 - 11.3 การวัดเจตคติ (A) หลังการอบรม ควรประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมด้วยแบบสอบถาม
12. ศักยภาพของครูผู้สอนศิลปศึกษาที่ควรส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพในการสอนศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ควรพัฒนาด้านความรู้ให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิธีการสอนศิลปศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทักษะ การจัดองค์ประกอบศิลป์ การวาดภาพระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การออกแบบ 2 มิติ เป็นต้น ด้านทักษะ ควรฝึกปฏิบัติกิจกรรมศิลปะตามหลักการทฤษฎีศิลปะให้เข้าใจและด้านเจตคติ ควรส่งเสริมให้เกิดความรักและชื่นชมเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อการสอนศิลปศึกษา
13. ทักษะที่มีความจำเป็นต่อการถ่ายทอดให้ครู เพื่อไปใช้ในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า
 - 13.1 ควรให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีทางการสอนศิลปศึกษาและทฤษฎีทางศิลปะ
 - 13.2 ควรจัดกิจกรรมที่ฝึกทักษะศิลปะขั้นพื้นฐานที่เชื่อมโยงความรู้กับศิลปะท้องถิ่นให้ครูได้ฝึกปฏิบัติ
 - 13.3 ควรฝึกทักษะการวาดภาพระบายสีน้ำ การปั้น การพิมพ์ภาพ การออกแบบ การจัดองค์ประกอบศิลป์ เพื่อให้ครูเกิดความมั่นใจ
 - 13.4 ควรสร้างเจตคติที่ดีต่อการสอนศิลปะ เพราะต้องให้ครูเข้าใจและตระหนักเห็นความสำคัญของการสอนศิลปะที่มีต่อผู้เรียน

3. ผลการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรม

ผลการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาจากครูศิลปศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดราชบุรี จำนวน 385 คน ด้วยการส่งแบบสอบถามจำนวน 385 ฉบับ ได้รับกลับคืนมาร้อยละ 100 สรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครูศิลปศึกษา จำแนกตามเพศชาย จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 เป็นหญิง จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 อายุ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41 -50 ปี ร้อยละ 43.9 ระดับการศึกษา ร้อยละ 82.4 วุฒิการศึกษาที่เกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่ ไม่มีวุฒิต่างทางการสอนศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 72.3 จำนวน 259 คน ประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 16 – 20 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 27.1 ประสบการณ์การอบรมการสอนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่ไม่เคยอบรม จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 59.2 และทักษะการสอนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่ มีความชำนาญสามารถสอนได้เป็นอย่างดี จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5
2. ผลการวิเคราะห์ปัญหาการสอนศิลปศึกษาด้านเนื้อหาและด้านทักษะ แสดงตารางที่ 4.1 และตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัญหาการสอนศิลปศึกษาด้านเนื้อหาตาม
ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา

ปัญหาการสอนศิลปศึกษา	$\bar{x}$	S.D
ด้านเนื้อหา		
1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์	4.64	.68
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาทัศนศิลป์	4.51	.77
3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสอนทัศนศิลป์	4.59	.71
4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทัศนธาตุและหลักการออกแบบ	4.29	.89
5. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.34	.84
6. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมทัศนศิลป์	4.42	.82
7. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะ	4.21	.91
8. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเสริมสร้างสุนทรียภาพ การชื่นชมและเห็นคุณค่าผลงานศิลปะ	4.30	.89
9. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสาระทัศนศิลป์	4.08	.93
10. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำทัศนธาตุไปบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.54	.76
รวม	4.39	.67

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นปัญหาการสอนศิลปศึกษาด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$) และระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ($\bar{x} = 4.68$) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสอนทัศนศิลป์ ($\bar{x} = 4.59$) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำทัศนธาตุไปบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ($\bar{x} = 4.54$)

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัญหาการสอนศิลปศึกษาด้านทักษะตาม
ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา

ปัญหาการสอนศิลปศึกษา	$\bar{x}$	S.D
ด้านทักษะ		
1. ความสามารถจัดทัศนธาตุและหลักการออกแบบ	4.41	.89
2. ความสามารถวาดภาพระบายสีน้ำ	4.67	.70
3. ความสามารถปั้นนูนต่ำ นูนสูง ลอยตัว	4.60	.75

4. ความสามารถพิมพ์ภาพ	4.56	.77
5. ความสามารถออกแบบโครงสร้าง	4.20	.93
6. ความสามารถสอนศิลปศึกษาโดยการบูรณาการกิจกรรมทัศนศิลป์กับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.72	.66
7. ความสามารถจัดกิจกรรมทัศนศิลป์โดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะ	4.51	.82
8. ความสามารถวิจารณ์ผลงานทัศนศิลป์และการนำเสนอผลงานศิลปะ	4.37	.90
9. ความสามารถเสริมสร้างสุนทรียภาพที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะ	4.28	.93
10. ความสามารถใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับ เนื้อหาและผู้เรียน	4.16	.96
รวม	4.47	.66

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นปัญหาการสอนด้านทักษะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) และระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ ความสามารถสอนศิลปศึกษาโดยการบูรณาการกิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ($\bar{x} = 4.72$) ความสามารถวาดภาพระบายสีน้ำ ($\bar{x} = 4.67$) ความสามารถปั้นหุ่นต่ำ หุ่นสูง ลอยตัว ($\bar{x} = 4.60$)

3. ผลการวิเคราะห์ความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตรการฝึกอบรม การจัดฝึกอบรม ระยะเวลา ช่วงเวลา เนื้อหา กิจกรรม จุดเน้นหลักสูตร แสดงตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา

ความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรม	ร้อยละ
รูปแบบหลักสูตรการฝึกอบรม	
1. หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ	60.1
2. หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงสาธิต	27.9
3. หลักสูตรการฝึกอบรมแบบบรรยายหลักการ	11.7
การจัดหลักสูตรการฝึกอบรม	
1. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงดำเนินการจัดร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ที่มีความรู้ศิลปะในท้องถิ่น	58.1
2. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นผู้จัด	55.9
3. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงดำเนินการจัดกับแหล่งเรียนรู้ศิลปะ	54.5

ในท้องถิ่น	
ระยะเวลาหลักสูตรการฝึกอบรม	
1. ฝึกอบรม 2 วัน	36.0
2. ต้องการมากกว่า 3 วัน	24.0
3. ต้องการ 3 วัน	19.85
ช่วงเวลาหลักสูตรการฝึกอบรม	
1. วันจันทร์-ศุกร์ เวลา 08.00-16.00 น	34.1
2. วันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 08.00- 16.00 น	32.4
3. ภาคฤดูร้อน	19.8
เนื้อหาและกิจกรรมหลักสูตรการฝึกอบรม	
1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	40.7
2. เนื้อหาของกิจกรรมทัศนศิลป์	41.9
3. วิธีการสอนทัศนศิลป์	50.8
4. องค์ประกอบศิลป์และหลักการออกแบบ	49.0
5. การวาดภาพระบายสีน้ำ สีโปสเตอร์	58.4
6. การปั้นนูนต่ำ นูนสูง ลอยตัว	57.8
7. การพิมพ์ภาพ	56.4
8. การออกแบบโครงสร้าง	50.3
ความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรม	ร้อยละ
9. กิจกรรมทัศนศิลป์โดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	61.7
10. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	31.6
11. การวิจารณ์ผลงานศิลปะและการนำเสนอผลงานศิลปะ	29.6
ความสำคัญเป็นพิเศษของหลักสูตรการฝึกอบรม	
1. แนวคิดวิธีการสอนศิลปศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.1 ทัศนศิลป์ และ ศ 1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น	40.5
2. ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีเนื้อหาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	52.2
3. สร้างองค์ความรู้งานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะในท้องถิ่น	33.8
4. คิดรูปแบบวิธีการเพื่อปรับปรุงการสอนศิลปศึกษาและกิจกรรมทัศนศิลป์	29.6
5. พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนศิลปศึกษาด้านความสามารถฝีมือทางศิลปะ	51.7
6. วิธีการสอนแบบบูรณาการกับกิจกรรมทัศนศิลป์บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	58.1
7. สร้างเจตคติที่ดีต่อการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	37.4

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความต้องการรูปแบบหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ร้อยละ 60.1 การจัดหลักสูตรการฝึกอบรม มีความต้องการให้มหาวิทยาลัย

ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงดำเนินการจัดร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ที่มีความรู้ศิลปะในท้องถิ่น ร้อยละ 58.1
 ระยะเวลาหลักสูตรการฝึกอบรม มีความต้องการฝึกอบรมมากกว่า 3 วัน ร้อยละ 36.0 ช่วงเวลา
 หลักสูตรการฝึกอบรม มีความต้องการเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 08.00 - 16.00 น ร้อยละ 34.1
 เนื้อหาและกิจกรรมหลักสูตรการฝึกอบรม มีความต้องการจัดกิจกรรมทัศนศิลป์โดยการบูรณาการ
 กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ร้อยละ 61.7 ความสำคัญเป็นพิเศษของหลักสูตรการฝึกอบรม
 ต้องการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนศิลปศึกษาด้านความสามารถฝีมือทางศิลปะ ร้อยละ 58.1

ผลการสรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูศิลปศึกษาที่มีต่อปัญหาการสอน
 ศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษา มีดังนี้

1. ด้านปัญหาการสอนศิลปศึกษา พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้จบทางด้านการสอน
 ศิลปศึกษาหรือมีวุฒิทางศิลปะ ประกอบกับโรงเรียนขาดแคลนครุศิลปะ แต่ต้องรับผิดชอบการสอน
 ศิลปศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปะ ขาดความเข้าใจ
 วิธี การสอนศิลปศึกษาที่จะถ่ายทอดให้ผู้เรียนในเรื่องศิลปะได้อย่างเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้
 ขาดทักษะการปฏิบัติงานทางด้านศิลปะ เช่น วาดภาพระบายสี การออกแบบ การใช้สี การใช้เทคนิค
 ทางศิลปะ การปั้น และกิจกรรมศิลปะอื่น ๆ ขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ศิลป์
 และภูมิปัญญาไทย บางส่วนไม่สามารถจัดทำผลงานศิลปะเป็นสื่อหรือตัวอย่างการสอนได้ อีกทั้ง
 ขาดแคลนสื่อวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ เป็นต้น

2. ด้านความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ด้านศิลปะ พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้หลักสูตรเน้นการฝึกปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี
 มีกิจกรรมทัศนศิลป์ที่หลากหลาย เทคนิคการสอนศิลปศึกษา แนวทางหรือกิจกรรมศิลปะเด็ก
 ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติได้ กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมกับวัย
 กับความสามารถของนักเรียน สามารถนำไปปรับใช้ในชั้นเรียนได้ เน้นเทคนิคการปฏิบัติงานศิลปะ
 สำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางศิลปะ เช่น วาดรูประบายสีน้ำ สีไม้ สีชอล์ค เป็นต้น ควรจัดอบรม
 ประมาณ 5 วัน เพื่อจะได้รับความรู้และวิธีการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะให้เพิ่มมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปปัญหาที่มีต่อการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษา ระดับ
 การศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียงตาม 5 ลำดับดังนี้

ด้านเนื้อหา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของหลักสูตร
 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สารทัศนศิลป์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสอน
 ทัศนศิลป์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำทัศนธาตุไปบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทัศนธาตุและหลักการออกแบบ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบ
 กิจกรรมทัศนศิลป์

ด้านทักษะ ได้แก่ ความสามารถในการสอนศิลปศึกษาโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ด้านศิลปะ ความสามารถวาดภาพระบายสีน้ำ ความสามารถปั้น หนุนต่ำ หนุนสูง ลอยตัว ความสามารถ
 พิมพ์ภาพ ความสามารถจัดกิจกรรมทัศนศิลป์โดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับด้านศิลปะ

ดังนั้นครูศิลปศึกษาจึงมีความต้องการพัฒนานตนเองด้วยการฝึกอบรมดังนี้ เป็นรูปแบบ
 หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ลักษณะการจัดหลักสูตรฝึกอบรมต้องการให้มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงดำเนินการจัดร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความรู้ศิลปะในท้องถิ่น ระยะเวลาหลักสูตร

การฝึกอบรม มีความต้องการมากกว่า 3 วัน ช่วงวันเวลาที่ต้องการอยู่ระหว่าง วันเสาร์ อาทิตย์ เวลา 08.00 - 16.00 น เนื้อหาและกิจกรรมหลักสูตรการฝึกอบรม 5 อันดับแรก ได้แก่ กิจกรรมทัศนศิลป์กับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ การวาดภาพพระบายสัณห์ สีโปสเตอร์ การปั้นนูนต่ำ นูนสูง ลอยตัว การพิมพ์ภาพ และศิลปกรรมท้องถิ่นราชบุรี ความสำคัญเป็นพิเศษหลักสูตรการฝึกอบรม 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) เรียนรู้วิธีการสอนแบบบูรณาการกับกิจกรรมทัศนศิลป์และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 2) ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีเนื้อหาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 3) พัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษาด้านความสามารถฝีมือทางด้านศิลปะ 4) กิจกรรมทัศนศิลป์บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 5) แนวคิดวิธีการสอนศิลปศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.1 ทัศนศิลป์ และ ศ 1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างเจตคติที่ดีต่อการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจะเห็นได้ว่า ความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญหลัง จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อความเป็นหัวข้อในหลักสูตรการฝึกอบรม โดยรวมบางหัวข้อที่มีขอบเขตเดียวกันสรุปไว้ 5 ข้อความสำคัญคือ การสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการ กิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ การวาดภาพพระบายสัณห์ การปั้น การพิมพ์ภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะจังหวัดราชบุรี จากนั้นได้กำหนดเนื้อหาเพื่อกำหนดเป็นหัวข้อหน่วยการเรียนรู้ในการฝึกอบรมในหลักสูตร การวิจัยในครั้งนี้ โดยเนื้อหาที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกันสามารถจัดเป็นกลุ่มเดียว สรุปได้ 4 หัวข้อ ดังนี้

1. การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
2. การวาดภาพพระบายสัณห์
3. การปั้น
4. การพิมพ์ภาพ

โดยเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมรูปแบบอบรมเชิงปฏิบัติการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นผู้จัดร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความรู้ศิลปะในท้องถิ่น มีระยะเวลาการฝึกอบรมมากกว่า 3 วัน ช่วงเวลาในวันเสาร์ อาทิตย์ เวลา 8.00 - 16.00 น ความสำคัญเป็นพิเศษของหลักสูตรคือ วิธีการสอนแบบบูรณาการกิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ จากหัวข้อดังกล่าวเพื่อความถูกต้องของข้อมูลและหน่วยการเรียนรู้แต่ละหัวข้อรวมทั้งรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นดังกล่าวส่งให้ผู้เชี่ยวชาญที่สัมภาษณ์พิจารณาอีกครั้ง

ตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

ในการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ขั้นตอนการดำเนิน 3 ส่วน คือ 1) การร่างหลักสูตรการฝึกอบรม 2) การประเมินผลโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมและ 3) การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม ผลการดำเนินงานสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ มีรายละเอียดของหลักสูตรจากภาคผนวก ฉ ในที่นี้ขอสรุปแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การร่างหลักสูตรการฝึกอบรม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในตอนต้นที่ 1 สามารถนำมาสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบด้วยองค์ประกอบของหลักสูตรการฝึกอบรม 8 ขั้นตอน ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม โครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม คำอธิบายรายวิชา กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดประเมินผลการฝึกอบรม และรายละเอียดของหน่วยการฝึกอบรม มีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1.1 หลักการและเหตุผลการฝึกอบรมเป็นการกล่าวถึงสภาพความเป็นมา และความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเป็นความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปะทางทัศนศิลป์และศิลปหัตถกรรมประจำถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทักษะ ฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม มีการพัฒนาศักยภาพหรือความสามารถ เกิดเป็นการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะที่ปรากฏทั่วไป แสดงให้เห็นถึงเทคนิค ความคิด ความเชื่อของบรรพบุรุษเป็นอย่างดี อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเป็นความรู้ของคนในท้องถิ่นหรือชุมชน ได้คิดหรือได้รับการถ่ายทอดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา นับเป็นสิ่งสำคัญควรมีการอนุรักษ์คงไว้เป็นมรดกของชาติ

จากการสำรวจสภาพปัญหาการสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดราชบุรี พบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ในการสอนศิลปศึกษา ไม่มีความรู้ด้านศิลปะโดยตรง และไม่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นหลักสูตรหรือองค์ความรู้ที่ถูกจัดทำอย่างชัดเจน จึงทำให้มีปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ครู ขาดความรู้ความเข้าใจโครงสร้างของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เนื้อหา กิจกรรมทัศนศิลป์ และวิธีการสอนศิลปศึกษา วิธีการบูรณาการ กิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ และการชื่นชมและเห็นคุณค่าของผลงานศิลปะ ขาดทักษะการวาดภาพระบายสีน้ำ การปั้น การพิมพ์ภาพและการวิจารณ์ผลงานศิลปะที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการจัดการให้ความรู้ทางการสอนศิลปศึกษากับแหล่งเรียนรู้ศิลปะแบบบูรณาการ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกิจกรรมที่ต้องการเน้น คือ การวาดภาพระบายสีน้ำ การปั้นและการพิมพ์ภาพที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว การฝึกอบรมหรือการมีหลักสูตรการฝึกอบรม จะช่วยให้ครูศิลปศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและการนำความรู้การสอนศิลปศึกษาไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 จุดประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อให้ครูศิลปศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ การบูรณาการความรู้ทางทัศนศิลป์กับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ มีทักษะการวาดภาพระบายสีน้ำ การปั้นดินเหนียว การพิมพ์ภาพ มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาและสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการสอนศิลปศึกษาในสถานศึกษาได้

1.3 โครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นการกำหนดเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมและระยะเวลาการฝึกอบรม ซึ่งกำหนดไว้ 4 หน่วย ใช้เวลา 24 ชั่วโมง จำนวน 4 วัน ๆ ละ 6 ชั่วโมง มีรายละเอียดแต่ละหน่วยดังนี้ แสดงตาราง 4.4

ตารางที่ 4.4 โครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	ขอบข่ายของเนื้อหา	เวลา อบรม
1.	การสอน ศิลปศึกษาบนฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ	1. ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 2. ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 3. ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะจังหวัดราชบุรี 5. วิธีการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	6
2.	การวาดภาพ ระบายสีน้ำ	1. ความหมายวาดภาพระบายสีน้ำ 2. ลักษณะการวาดภาพระบายสีน้ำ 3. วิธีการวาดภาพระบายสีน้ำ 4. ขั้นตอนการวาดภาพระบายสีน้ำ	6
3.	การปั้นดินเหนียว	1. ความหมายการปั้นดินเหนียว 2. ลักษณะการปั้นดินเหนียว 3. รูปแบบการปั้นดินเหนียว 4. วัสดุอุปกรณ์และวิธีการเตรียม 5. ขั้นตอนการปั้นดินเหนียว	6
4.	การพิมพ์ภาพ	1. ความหมายการพิมพ์ภาพ 2. ความเป็นมาของการพิมพ์ภาพ 3. ประเภทของการพิมพ์ภาพ 4. ขั้นตอนการพิมพ์ภาพ	6

1.4 คำอธิบายรายวิชา แต่ละหน่วยมีรายละเอียด ดังนี้

หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ (6 ชั่วโมง)
ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ประเภท
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะจังหวัดราชบุรี วิธีการสอนศิลปศึกษาบน
ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 การวาดภาพระบายสีน้ำ (6 ชั่วโมง)

ความหมายวาดภาพระบายสีน้ำ ลักษณะการวาดภาพระบายสีน้ำ วิธีการวาดภาพระบาย
สีน้ำ และขั้นตอนการวาดภาพระบายสีน้ำ

หน่วยการฝึกอบรมที่ 3 การปั้นดินเหนียว (6 ชั่วโมง)

ความหมายการปั้นดินเหนียว ลักษณะการปั้นดินเหนียว รูปแบบการปั้นดินเหนียว วัสดุ
อุปกรณ์และวิธีการเตรียม ขั้นตอนการปั้นดินเหนียว

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การพิมพ์ภาพ (6 ชั่วโมง)

ความหมายการพิมพ์ภาพ ความเป็นมาของการพิมพ์ภาพ ประเภทของการพิมพ์ภาพ
ขั้นตอนการพิมพ์ภาพ

1.5 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดความรู้ และฝึกกิจกรรมทางศิลปะ โดยใช้วิธีการบรรยาย การนำเสนอผลงาน การฝึกปฏิบัติ การสาธิต และการศึกษานอกสถานที่ในแหล่งเรียนรู้ศิลปะ

1.6 สื่อการฝึกอบรม ได้แก่ คู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ใบกิจกรรม Power Point ประกอบการบรรยาย แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม ของจริงผลงานศิลปะ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ และวัสดุอุปกรณ์ศิลปะ เช่น พู่กัน สีน้ำ จานสี กระดาษร้อยปอนด์ ดินเหนียว เครื่องมือปั้น หมึกพิมพ์ เป็นต้น

1.7 การวัดผลและประเมินผลการฝึกอบรม 3 ช่วง คือ 1) ก่อนการฝึกอบรมเป็นการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 2) ระหว่างการฝึกอบรมเป็นการวัดความรู้ความเข้าใจในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ในลักษณะเขียนสรุปความรู้ในแต่ละหน่วย ประเมินจากการถามคำถาม การตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น และประเมินผลงานใบกิจกรรม 3) หลังการฝึกอบรมเป็นการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ความคิดเห็นที่มีต่อการฝึกอบรม ความคิดเห็นการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม

1.8 รายละเอียดแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เป็นการกำหนดขอบเขตรายละเอียดของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยระบุสาระสำคัญ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดผลและประเมินผลการฝึกอบรม

2. การประเมินผลโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้นำร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินประสิทธิภาพหลักสูตร ความสอดคล้องและความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร ซึ่งผลการประเมินมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม แสดงตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.5 ดัชนีระดับความสอดคล้องของร่างหลักสูตร

องค์ประกอบหลักสูตร	IOC	ระดับความสอดคล้อง
ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม		
1. หลักการและเหตุผลของการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
2. จุดประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
3. โครงสร้างของหลักสูตรการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง

4. จุดประสงค์ของแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
5. สารความรู้ของหลักสูตรการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
6. การเรียงลำดับเนื้อหาแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
7. กิจกรรมการฝึกอบรมและวิธีการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
8. สื่อการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
9. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
10. รายละเอียดของแผนการจัดการอบรม สารการเรียนรู้ จุดประสงค์ เชิงพฤติกรรม กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อและวิธีการวัดผลแต่ละ หน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
11. ระยะเวลาการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง

ตารางที่ 4.5 ดัชนีระดับความสอดคล้องของร่างหลักสูตร (ต่อ)

องค์ประกอบหลักสูตร	IOC	ระดับ ความ สอดคล้อง
ด้านคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม		
12. ชื่อคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์	1.00	สอดคล้อง
13. แผนการจัดการฝึกอบรมกับสาระของหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
14. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับสาระของหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
15. เนื้อหาสาระหน่วยการฝึกอบรมที่ 1 กับใบกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
16. เนื้อหาสาระหน่วยการฝึกอบรมที่ 2 กับใบกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
17. เนื้อหาสาระหน่วยการฝึกอบรมที่ 3 กับใบกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
18. เนื้อหาสาระหน่วยการฝึกอบรมที่ 4 กับใบกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
19. กิจกรรมการฝึกอบรมกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
20. สื่อการฝึกอบรมกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
21. การวัดผลและการประเมินผลกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4.5 ค่าดัชนีความสอดคล้องมีอยู่ระหว่าง 0.80 -1.00 แสดงว่าโครงสร้างและคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยร่างขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2.1 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม แสดงตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร	N = 5		ร ะ ดั บ ค ว า ม เหมาะสม
	($\bar{x}$)	(S.D.)	
1. แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร	4.00	.00	มาก
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	5.00	.00	มากที่สุด
3. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.40	.00	มาก
4. แผนการจัดการฝึกอบรม	4.20	.54	มาก
5. เนื้อหาของหลักสูตรเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	4.80	.44	มากที่สุด
6. เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรมส่งเสริมให้เกิดความรู้ทักษะและเจตคติต่อการสอนศิลปศึกษา	4.60	.54	มากที่สุด
7. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมเหมาะสมกับหัวข้อแต่ละหน่วยกิจกรรม	4.40	.54	มาก
8. สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมอบรม	4.00	.00	มาก
9. การวัดผลและประเมินผลการฝึกอบรม	3.80	.44	มาก
10. จำนวน วัน เวลาของการฝึกอบรมเหมาะสมเนื้อหา	4.20	.44	มาก
รวม	4.34	.27	มาก

จากตารางที่ 4.6 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรโดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{x} = 4.34$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.27 องค์ประกอบหลักสูตรที่มีความเหมาะสมมากที่สุดคือ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{x} = 5.00$) 2) เนื้อหาของหลักสูตรเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ($\bar{x} = 4.80$) 3) เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรมส่งเสริมให้เกิดความรู้ทักษะและเจตคติต่อการสอนศิลปศึกษา ($\bar{x} = 4.60$)

3. การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม

การปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม ขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์ความสอดคล้องของส่วนประกอบของหลักสูตรที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีขั้นตอนในการพิจารณาดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ถ้าองค์ประกอบของหลักสูตรส่วนใดมีความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรสูงถึงเกณฑ์เหมาะสม กล่าวคือมีค่าเฉลี่ย 0.80 ขึ้นไป ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

และผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องในองค์ประกอบของหลักสูตร หากพบว่ามีความสอดคล้อง กล่าวคือ ได้ค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป ถือว่าองค์ประกอบส่วนนี้มีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ไม่ต้องทำการปรับปรุง และจากผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมในครั้งนี้ ทุกรายการที่นำมาประเมิน มีระดับค่าคะแนนความเหมาะสมมากคือ มากกว่า 3.50 ทุกรายการ และมีค่าความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ทุกรายการ

2. ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ได้สรุปประเด็นและนำมาปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้ แสดงตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 สรุปข้อเสนอแนะการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม

ลำดับที่	รายการ	ข้อเสนอแนะ
1	หน่วยการฝึกอบรม	-ใบกิจกรรมที่ 1.2 ควรเพิ่มเติมการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับ ทฤษฎี DBAE - ใบกิจกรรมที่ 2.2 3.2 4.2 ควรเป็นกิจกรรมปฏิบัติที่มี เนื้อหาการแสดงออกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2	โครงสร้างหลักสูตร	-เวลาที่กำหนดในการฝึกปฏิบัติน้อยไป -กิจกรรมการสอนหรือฝึกปฏิบัติวิธีการสอน แผนการจัดการ อบรมให้เรียงตามลำดับการสอน ตามทฤษฎี DBAE คือเรียงลำดับการสอนประวัติความเป็นมา ฝึกปฏิบัติ กิจกรรม แสดงคุณค่าความงามและวิจารณ์ผลงานศิลปะ
3	กิจกรรมการฝึกอบรม	-ควรให้วิทยากรกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดง ความคิดเห็นของการแสดงออกทางศิลปะให้สอดคล้องกับ กิจกรรม
4	การวัดผลและ ประเมินผล	-ควรแสดงเกณฑ์แบบประเมินผลงานกับรายละเอียดให้ ชัดเจนคำถามต้องแสดงความแตกต่างการวัดในแต่ละระดับ - ควรปรับข้อสอบก่อน-หลังการอบรม ให้มีข้อคำถาม การวิเคราะห์และสังเคราะห์เพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นเพื่อให้หลักสูตรการฝึกอบรมมีความสมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองผู้วิจัยได้ปรับปรุงตาม ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญดังนี้ แสดงตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 สรุปการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม

ลำดับที่	รายการ	ปรับปรุง
----------	--------	----------

1	หน่วยการฝึกอบรมที่ 1 ใบกิจกรรมที่ 1.2	- จงเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแสดงจุดประสงค์วิธีการให้สอดคล้องกับ 4 แกน คือ แกนประวัติศาสตร์ แกนศิลปะปฏิบัติ แกนศิลปวิจารณ์ แกนสุนทรียศาสตร์
2	หน่วยการฝึกอบรมที่ 2 ใบกิจกรรมที่ 2.2	- ปฏิบัติวาดภาพระบายสีน้ำแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัตถุ ความประทับใจภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะใน วัฒนธรรมและเขียนชื่อผลงานแสดงความรู้สึก
3	หน่วยการฝึกอบรมที่ 3 ใบกิจกรรมที่ 3.2	- ปฏิบัติการปั้นดินเหนียวใช้วิธีการปั้นที่มาจากภูมิปัญญาการปั้นดินเหนียว เพียง 1 วิธีการ แสดงเรื่องราวหรือวิธีการและเขียนชื่อผลงาน แสดงความรู้สึกที่มีต่อผลงาน
4	หน่วยการฝึกอบรมที่ 4 ใบกิจกรรมที่ 4.2	- ปฏิบัติการพิมพ์ภาพ แสดงเรื่องราวหรือวิธีการพิมพ์ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพียง 1 วิธีการ และเขียนชื่อผลงานแสดงความรู้สึกที่มีต่อผลงาน
5	โครงสร้างหลักสูตร	- ได้ปรับปรุงเวลาการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับกิจกรรม 6 ชั่วโมง ปรับปรุงเนื้อหาและการแสดงขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมเป็นลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายากปรับปรุงเขียนแผนการจัดการอบรม เรียงตามลำดับขั้นตอนตาม 4 แกน ให้ครบทุกแผน
6	กิจกรรมการฝึกอบรม	- ได้ปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมแบบบูรณาการทัศนศิลป์ คือ วาดภาพระบายสีน้ำ การปั้นดินเหนียวและการพิมพ์ภาพให้สอดคล้องหรือเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การปฏิบัติกิจกรรมโดยนำวิธีการหรือเทคนิคการสร้างงาน ศิลปะภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิธีการสร้างงานหรือแสดงเนื้อหาเรื่องราวที่แสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

ตารางที่ 4.8 สรุปการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	ปรับปรุง
7	การวัดผลและประเมินผล การฝึกอบรม	ได้จัดทำตารางการวิเคราะห์หลักสูตร การสร้างแบบทดสอบพิจารณาตามตารางวิเคราะห์หลักสูตรซึ่งครอบคลุมการวัดความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้และการวิเคราะห์ ปรับคำถามความจำให้น้อยลงและเพิ่มการวิเคราะห์มากขึ้นและปรับคำถามในแต่ละหน่วยให้มีจำนวนเท่ากัน

ตอนที่ 3 ผลการประเมินการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

การประเมินการใช้หลักสูตรในที่นี่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร สรุปผลการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้หลักสูตร

ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะกับครูศิลปศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดราชบุรี จำนวน 30 คน ในการดำเนินการฝึกอบรมได้เชิญนักวิชาการและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเป็นวิทยากร และดำเนินการฝึกอบรม โดยการฝึกอบรมได้ดำเนินการตามคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม วิธีการอบรมใช้วิธีการฝึกปฏิบัติการกิจกรรมทางศิลปะโดยยึดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเป็นฐานทั้งหมด เช่น วิธีการหรือเทคนิควิธีการทำ เนื้อหาการแสดงออกทางศิลปะ วัสดุในท้องถิ่น จัดขึ้นระหว่างวันที่ 15-18 สิงหาคม 2556 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โรงงานเถ้าฮังไถ่ และวัดมหาธาตุวรวิหารราชบุรี มีรายละเอียดการฝึกอบรม แสดงไว้ในภาคผนวก ค

จากนั้นผู้วิจัยอธิบายผลการทดลองใช้หลักสูตรตามจุดมุ่งหมายของการทดลองหลักสูตร คือ

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรโดย

1) เพื่อประเมินความรู้การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะด้วยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะของครูศิลปศึกษา โดยใช้แบบทดสอบ

2) เพื่อประเมินคะแนนความสามารถการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ตามใบกิจกรรมของแต่ละหน่วยอบรม ได้แก่ หน่วยการอบรมที่ 1 การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ หน่วยการอบรมที่ 2 การวาดภาพระบายสีน้ำ หน่วยการอบรมที่ 3 การปั้นดินเหนียว หน่วยการอบรมที่ 4 การพิมพ์ภาพ โดยใช้แบบประเมินผลงาน

2. เพื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาจากครูศิลปศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม

3. เพื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ โดยใช้แบบสอบถาม

1. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ แสดงตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนอบรมและหลังฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

การทดสอบ	คะแนนเต็ม 40 คะแนน	($\bar{x}$)	(S.D.)	D	t
ก่อนทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม	40	25.00	3.74	10.63	16.46**

หลังทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม	40	35.63	1.54		
--------------------------------	----	-------	------	--	--

****มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01**

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ก่อนอบรมครูศิลปศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 25.00 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 3.74 หลังการอบรมครูศิลปศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 35.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.54 มีคะแนนความก้าวหน้า (D) เท่ากับ 10.63 และมีค่า t เท่ากับ 16.64 แสดงว่า ก่อนอบรมและหลังอบรมผู้เข้าอบรม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลจากการทดสอบของการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ จากกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ผลการทดลองสรุปได้ว่า การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะทำให้ครูศิลปศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และความเข้าใจการสอนศิลปศึกษาเพิ่มขึ้น

2. ผลประเมินคะแนนความสามารถการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะตามใบกิจกรรมของแต่ละหน่วยอบรม ได้แก่ หน่วยการอบรมที่ 1 การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ หน่วยการอบรมที่ 2 การวาดภาพระบายสีน้ำ หน่วยการอบรมที่ 3 การปั้นดินเหนียว หน่วยการอบรมที่ 4 การพิมพ์ภาพ

ผลคะแนนความสามารถปฏิบัติตามใบกิจกรรมของแต่ละหน่วยการอบรม รวมทุกหน่วยการอบรมคะแนนเต็ม 56 คะแนน ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินผ่าน 80% เท่ากับ 44.8 คะแนน ผลปรากฏแสดงตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ผลประเมินคะแนนความสามารถการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะตามใบกิจกรรมของแต่ละหน่วยอบรม

ชื่อ - สกุล	หน่วยที่ 1			หน่วยที่ 2		หน่วยที่ 3		หน่วยที่ 4		รวมคะแนน หลัง การอบรม (56)	เกณฑ์ผ่าน 80 % (44.8)	
	8	4	12	4	12	4	12	4	12		ผ่าน	ไม่ผ่าน
1	8	4	10	4	11	4	10	4	10	51	/	
2	8	4	10	4	10	4	10	4	10	50	/	
3	8	4	10	4	10	4	10	4	10	50	/	
4	8	4	11	4	10	4	10	4	10	51	/	
5	8	4	8	4	11	4	11	4	11	50	/	
6	7	4	11	4	10	4	11	4	11	51	/	

7	7	4	10	4	12	4	12	53	/	
8	8	4	10	4	12	4	10	52	/	
9	7	4	10	4	12	4	11	52	/	
10	7	4	11	4	12	4	11	53	/	
11	8	4	12	4	11	4	11	54	/	
12	8	4	9	4	10	4	12	51	/	
13	8	4	12	4	10	4	12	54	/	
14	8	4	10	4	11	4	11	52	/	
15	8	4	10	4	10	4	12	52	/	

ตารางที่ 4.10 ผลประเมินคะแนนความสามารถการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านศิลปะตามใบกิจกรรมของแต่ละหน่วยอบรม (ต่อ)

ชื่อ - สกุล	หน่วยที่ 1	หน่วยที่ 2		หน่วยที่ 3		หน่วยที่ 4		รวมคะแนน หลัง การอบรม (56)	เกณฑ์ผ่าน 80 %	
	8	4	12	4	12	4	12		ผ่าน	ไม่ผ่าน
16	7	4	10	4	11	4	12	52	/	
17	7	4	11	4	11	4	10	51	/	
18	7	4	12	4	10	4	10	51	/	
19	7	4	10	4	9	4	12	50	/	
20	7	4	10	4	12	4	11	52	/	
21	8	4	11	4	12	4	12	55	/	
22	8	4	12	4	12	4	12	56	/	
23	8	4	12	4	10	4	10	52	/	
25	8	4	10	4	12	4	12	53	/	
26	8	4	11	4	12	4	14	54	/	
27	8	4	11	4	12	4	11	54	/	
28	8	4	10	4	12	4	12	55	/	
29	8	4	12	4	11	4	12	55	/	
30	8	4	10	4	10	4	9	51	/	

จากตารางที่ 4.10 พบว่า คะแนนการประเมินความสามารถการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะตามใบกิจกรรมของแต่ละหน่วยการอบรม มีคะแนนรวม 56 คะแนน กำหนดผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ มีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษา

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นครูศิลปศึกษาที่มีการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ในด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านวิทยากร ด้านสื่อการฝึกอบรมและการวัดผลและประเมินผล ด้านปัจจัยเกื้อหนุนการฝึกอบรม แสดงตารางที่ 4.11 ถึงตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะโดยภาพรวม

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม	4.59	.55	มากที่สุด
2. ด้านวิทยากร	4.67	.27	มากที่สุด
3. ด้านสื่อการฝึกอบรมและการวัดผลและประเมินผล	4.56	.36	มากที่สุด
4. ด้านปัจจัยเกื้อหนุนการฝึกอบรม	4.48	.29	มาก
รวม	4.57	.29	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.11 ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.57) เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิทยากร ($\bar{x}$ = 4.67) ด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม ($\bar{x}$ = 4.59) ด้านสื่อการฝึกอบรมและการวัดผลและประเมินผล ($\bar{x}$ = 4.56)

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม			
1.1 เนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.70	.53	มากที่สุด
1.2 เนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพการใช้งานจริง เช่น มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของหลักสูตร สภาพผู้เข้าอบรม ความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมและการนำไปใช้ในการปฏิบัติจริง	4.73	.52	มากที่สุด
1.3 เนื้อหาหลักสูตรส่งเสริมทักษะกิจกรรมทัศนศิลป์	4.50	.77	มากที่สุด
1.4 เนื้อหาหลักสูตรส่งเสริมการสอนศิลปะศึกษาแบบบูรณาการ กิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.47	.77	มาก
1.5 เนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.1 และ ศ 1.2 ตามหลักสูตรแกนกลาง	4.57	.72	มากที่สุด
1.6 เนื้อหาหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมทัศนศิลป์แบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.67	.60	มากที่สุด
1.7 เนื้อหาในคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมมีความเหมาะสมและน่าสนใจ	4.60	.67	มากที่สุด
1.8 เนื้อหาหลักสูตรและกิจกรรมทัศนศิลป์มีความเหมาะสมในการเผยแพร่และถ่ายทอดสู่นักเรียนได้	4.53	.50	มากที่สุด
รวม	4.59	.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.59$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 3 อันดับ ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพการใช้งานจริง เช่น มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของหลักสูตร สภาพผู้เข้าอบรมความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมและการนำไปใช้ในการปฏิบัติจริง ($\bar{x} = 4.73$) เนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{x} = 4.70$) เนื้อหาหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมทัศนศิลป์แบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ($\bar{x} = 4.67$)

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปะศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
ด้านวิทยาการ

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
2. ด้านวิทยากร			
2.1 มีความรู้ในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรการฝึกอบรม	4.83	3.79	มากที่สุด
2.2 มีเทคนิคถ่ายทอดความรู้และฝึกปฏิบัติการทางศิลปะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจได้ดี	4.77	.43	มากที่สุด
2.3 มีการยกตัวอย่างกรณีศึกษาได้อย่างชัดเจน	4.57	.50	มากที่สุด
2.4 มีการสร้างบรรยากาศกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสนใจกิจกรรมทัศนศิลป์กับบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.73	.45	มากที่สุด
2.5 ตอบข้อซักถามข้อสงสัยของผู้เข้ารับการอบรมได้อย่างครบถ้วนเป็นที่เข้าใจ	4.53	.50	มากที่สุด
2.6 มีการสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นความสำคัญของกิจกรรมทัศนศิลป์กับบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.60	.49	มากที่สุด
2.7 มีการจัดกิจกรรมการอบรมแบบมีส่วนร่วม โดยให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้นำเสนอความเห็นและนำเสนอผลงาน	4.67	.54	มากที่สุด
รวม	4.67	.27	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมด้านวิทยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 3 อันดับ ได้แก่ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรการฝึกอบรม ($\bar{x} = 4.83$) มีเทคนิคการถ่ายทอดความรู้และฝึกปฏิบัติทางศิลปะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจได้ดี ($\bar{x} = 4.77$) มีการสร้างบรรยากาศกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสนใจกิจกรรมทัศนศิลป์กับบูรณาการศิลปะท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.73$)

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ด้านสื่อการอบรมและการวัดและประเมินผล

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
3. ด้านสื่อการอบรมและการวัดและประเมินผล			

3.1 สื่ออุปกรณ์การอบรมมีความเหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตรของแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	4.67	.55	มากที่สุด
3.2 สื่ออุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ศิลปะมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์หลักสูตรและมีความน่าสนใจ	4.70	.53	มากที่สุด
3.3 แหล่งเรียนรู้ศิลปะมีความเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมหลักสูตร	4.60	.49	มากที่สุด
3.4 แบบทดสอบที่ใช้วัดสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม	4.50	.50	มากที่สุด
3.5 การทำแบบทดสอบก่อน- หลังการอบรม ทำให้ทราบความก้าวหน้าและข้อบกพร่องที่ควรนำมาปรับปรุงแก้ไขในแต่ละหน่วย	4.43	.679	มาก
3.6 เครื่องมือและวิธีการวัดและประเมินผลมีความชัดเจนสอดคล้องเนื้อหาหลักสูตรและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	4.50	.572	มากที่สุด
รวม	4.56	.36	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมด้านสื่อการอบรมและการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.56$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 3 อันดับ ได้แก่ สื่ออุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ศิลปะมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์หลักสูตรและมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.70$) สื่ออุปกรณ์การอบรมมีความเหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตรของแต่ละหน่วยการฝึกอบรม ($\bar{x} = 4.67$) แหล่งเรียนรู้ศิลปะมีความเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมหลักสูตร ($\bar{x} = 4.60$)

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ด้านปัจจัยเกื้อหนุนการจัดฝึกอบรม

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
4. ด้านปัจจัยเกื้อหนุนการจัดฝึกอบรม			
4.1 คู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมมีความเหมาะสมและเพียงพอ	4.60	.49	มากที่สุด
4.2 ช่วงระยะเวลาที่จัดมีความเหมาะสมกับกิจกรรม	4.23	.62	มาก
4.3 อุปกรณ์การฝึกอบรมมีความเหมาะสมและเพียงพอ	4.40	.49	มาก
4.4 สถานที่ฝึกอบรมมีความเหมาะสมกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม	4.70	.46	มากที่สุด
4.5 การจัดสถานที่ฝึกอบรมและอุปกรณ์มีความสะดวกเพียงพอต่อ	4.50	.50	มากที่สุด

การดำเนินการฝึกอบรม			
4.6 สภาพแวดล้อมของสถานที่ฝึกอบรม เช่น อุณหภูมิ อากาศ แสงสว่าง ระดับเสียง เป็นต้น มีความเหมาะสม	4.53	.50	มากที่สุด
4.7 ผู้จัดหลักสูตรการฝึกอบรมมีการประสานงานและความอำนวยความสะดวกในการจัดอบรม	4.43	.50	มาก
รวม	4.48	.29	มาก

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมด้านปัจจัยเกื้อหนุนการจัดฝึกอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.48$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 3 อันดับ ได้แก่ การจัดสถานที่ฝึกอบรม และอุปกรณ์มีความสะดวกเพียงพอต่อการดำเนินการฝึกอบรม ($\bar{x} = 4.70$) คู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมมีความเหมาะสมและเพียงพอ ($\bar{x} = 4.60$) สภาพแวดล้อมของสถานที่ฝึกอบรม เช่น อุณหภูมิ อากาศ แสงสว่าง ระดับเสียง เป็นต้น มีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.53$)

ผลสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะของครูศิลปศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในตอนท้ายของแบบสอบถามแต่ละด้าน เพื่อใช้ในการปรับปรุงการฝึกอบรม มีประเด็นที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร

1.1 ควรจัดเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และกิจกรรมการบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ เช่น ทอผ้า จักสานหรืองานศิลปะอื่น ๆ เพิ่มเติม

1.2 ควรเพิ่มเวลาการจัดกิจกรรมการศึกษาศิลปะในแหล่งเรียนรู้ศิลปะ และฝึกปฏิบัติในแหล่งเรียนรู้ศิลปะกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ

1.3 ควรจัดเนื้อหาการอบรมกิจกรรมศิลปะเพียง 1 กิจกรรมเท่านั้น เช่น การปั้นดินเหนียว เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกทักษะอย่างเต็มที่ เกิดความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะทางศิลปะเฉพาะเรื่อง

2. ด้านวิทยากร

2.1 ได้รับความรู้จากวิทยากรเรื่องการปฏิบัติงานศิลปะทุกกิจกรรมได้ดีมาก เช่น เลือกมุมมองของการวาดภาพ ใช้วัสดุอุปกรณ์ สาธิตตามขั้นตอน อธิบายผลงาน เป็นต้น

2.2 ได้รับความรู้จากวิทยากรเรื่องการบูรณาการการสอนศิลปะกับแหล่งเรียนรู้ศิลปะ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะระดับประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี

2.3 ได้รับความรู้จากวิทยากรเรื่องการออกแบบกิจกรรมศิลปะกับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการฝึกทักษะปฏิบัติทำให้น่าเทคนิคไปใช้ต่อยอดกับการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาได้

2.4 วิทยากรจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมได้มีความสนใจเอาใจใส่ดูแลใกล้ชิดและเป็นกันเองให้ข้อเสนอแนะที่หลากหลาย เนื้อหาที่ไม่เข้าใจได้ดีมาก

3. ด้านสื่อการฝึกอบรมและการวัดผลและประเมินผล

3.1 สื่อการสอนของจริงมีความเหมาะสมกับการปฏิบัติงานศิลปะทุกกิจกรรม

3.2 สื่อแหล่งเรียนรู้ศิลปะที่เป็นสถานที่ทางศิลปะ ได้แก่ วัดมหาธาตุ ทำให้เกิดความประทับใจ เห็นคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ดีและมีความเหมาะสมมาก

3.3 สื่อการเรียนรู้โดยใช้แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเรียนรู้จากภูมิปัญญาการปั้น ทำให้ได้เรียนรู้เทคนิค วิธีการปั้นเป็นลำดับขั้นตอน ได้เห็นเทคนิควิธีการปั้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนศิลปะ และใช้บูรณาการกับศาสตร์แขนงอื่น ๆ ได้

3.4 ควรปรับปรุงวิธีการการประเมินผลในแต่ละหน่วยการอบรมให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากบางคำถามไม่ชัดเจน

4. ด้านปัจจัยเกื้อหนุนการฝึกอบรม

4.1 วัสดุอุปกรณ์ในการทำงานศิลปะมีความเหมาะสม

4.2 ควรปรับปรุงเรื่องการประสานงานข่าวสารข้อมูลการฝึกอบรมให้กับผู้เข้ารับการอบรมล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน

4.3 ควรปรับปรุงการจัดช่วงเวลาในแต่ละกิจกรรม เพราะระยะเวลาในการจัดกิจกรรมบางกิจกรรม มีเวลาน้อยไปให้เพิ่มเวลาให้ผู้เข้าอบรมฝึกทักษะการวาดภาพระบายสีน้ำ การปั้นดินเหนียวมากขึ้น

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ผู้เข้ารับการอบรมต้องการให้ปรับปรุงการจัดฝึกอบรม ดังต่อไปนี้

3.1 ควรแยกระดับการสอนในแต่ละระดับชั้น เพราะแต่ละระดับชั้นมีความรู้ไม่เหมือนกัน เช่น ระดับชั้นอนุบาล ประถมต้น ประถมปลาย มัธยมต้น มัธยมปลาย เป็นต้น

3.2 ควรจัดอบรมต่อยอดให้กับครูศิลปศึกษาต่อไป เพื่อให้ครูได้กระตือรือร้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้มากขึ้น ได้นำความรู้ไปส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน

3.3 ควรจัดการอบรมในหัวข้อต่อไปนี้ในครั้งต่อไป เช่น การวาดภาพและเทคนิคระบายสีโปสเตอร์ การวาดภาพสีน้ำมัน สีอะคริลิก การวาดภาพคน สัตว์สิ่งของการทำเซรามิก การวิจัยทางศิลปะ การพิมพ์ภาพผ้าบาติก การทำเดโคพาดเครื่องปั้นดินเผา การขัดเงาเครื่องปั้นดินเผา วัสดุและเทคนิคการปั้นแบบนูนต่ำ นูนสูง ลอยตัว และการเผา เป็นต้น

3.4 ควรออกแบบกิจกรรมศิลปะเข้าถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละโรงเรียน

3.5 ควรแบ่งกลุ่มครูศิลปศึกษาออกเป็นกลุ่มตามความสามารถก่อนแล้วลงมือปฏิบัติงานศิลปะ เพราะความสามารถของครูศิลปศึกษาแต่ละคนไม่เท่ากัน

4. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้นาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในด้านลักษณะการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้และด้านระดับการนำหน่วยของการอบรมไปใช้ แสดงผลตารางที่ 4.16 ถึงตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อ

การติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ โดยภาพรวม

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
1. ด้านลักษณะการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้	4.16	.34	มาก
2. ด้านระดับการนำหน่วยการอบรมไปใช้	3.93	.47	มาก
รวม	4.04	.32	มาก

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นต่อการติดตามผลการฝึกอบรมการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านลักษณะการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ($\bar{x} = 4.16$) และด้านระดับการนำหน่วยการฝึกอบรมไปใช้ ($\bar{x} = 3.93$)

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ด้านลักษณะการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ การ นำไปใช้
ด้านลักษณะการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้			
1. ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้สอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	4.27	.69	มาก

2. ใช้ในการออกแบบวิธีการสอนศิลปศึกษาให้เน้นความคิดสร้างสรรค์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.10	.66	มาก
3. ใช้ปรับปรุงวิธีการสอนแบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะตามแนวคิดฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.17	.91	มาก
4. ใช้ออกแบบกิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.13	.62	มาก
5. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะราชบุรีเป็นแหล่งเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียน	4.20	.66	มาก
6. ใช้วิธีการหรือเทคนิคการสร้างงานศิลปะให้เชื่อมโยงเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะทักษะกิจกรรมทางทัศนศิลป์	4.23	.56	มาก
7. ใช้ในการจัดทำสื่อการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ	4.13	.62	มาก
8. ใช้ปรับปรุงการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา	4.17	.53	มาก
9. ใช้ในการสร้างเจตคติที่ดีหรือสร้างจิตสำนึกเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะให้กับนักเรียน	4.13	.68	มาก
10. ใช้ให้คำแนะนำในการจัดการเรียนการสอนให้กับเพื่อนครูในโรงเรียนและต่างโรงเรียน	4.07	.74	มาก
รวม	4.16	.34	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านลักษณะการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.16$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 3 อันดับ ได้แก่ ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้สอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ($\bar{x} = 4.27$) ใช้วิธีการหรือเทคนิคการสร้างงานศิลปะให้เชื่อมโยงเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะทักษะกิจกรรมทางทัศนศิลป์ ($\bar{x} = 4.23$) ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะราชบุรีเป็นแหล่งเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียน ($\bar{x} = 4.20$)

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะไปใช้ด้านระดับการนำหน่วยการอบรมไปใช้

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับการนำไปใช้
ด้านระดับการนำหน่วยการอบรมไปใช้			
1. หน่วยการอบรมที่ 1 การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญา	4.03	.85	มาก

ท้องถิ่นด้านศิลปะ			
2. หน่วยการอบรมที่ 2 การวาดภาพระบายสีน้ำ	3.90	.99	มาก
3. หน่วยการอบรมที่ 3 การปั้นดินเหนียว	3.93	.86	มาก
4. หน่วยการอบรมที่ 4 การพิมพ์ภาพ	3.87	.90	มาก
รวม	3.93	.47	มาก

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านระดับการนำหน่วยการอบรมไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 3 อันดับ ได้แก่ หน่วยการอบรมที่ 1 การสอนศิลปศึกษาบนฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ($\bar{x} = 4.03$) หน่วยการอบรมที่ 3 การปั้นดินเหนียว ($\bar{x} = 3.93$) หน่วย การอบรมที่ 2 การวาดภาพระบายสีน้ำ ($\bar{x} = 3.90$)

ผลสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมของครูศิลปศึกษาได้ให้ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในตอนท้ายของแบบสอบถามแต่ละด้าน เพื่อใช้ในการปรับปรุงการฝึกอบรม มีประเด็นที่น่าสนใจ สรุปรวบได้ดังนี้

1. ด้านลักษณะการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ ผู้เข้ารับการอบรมได้นำความรู้ไป ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานดังนี้

1.1 ได้นำสื่อ CD จากการอบรมไปเผยแพร่ให้นักเรียนได้ดูเพื่อสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

1.2 ได้นำความรู้วิธีการทำกิจกรรมศิลปะ เช่น การระบายสีน้ำ ปั้นดินเหนียวและพิมพ์ภาพ มาสอนสอนเป็นลำดับขั้นตอน นักเรียนสามารถคิดสร้างสรรค์ นำผลงานมาใช้ประดับบ้านและประโยชน์ได้ จริง

1.3 ได้นำการสอนแบบใช้กระบวนการคิด การคิดแบบสร้างสรรค์ การบูรณาการภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการถ่ายทอดงานศิลปะแทนการมุ่งเน้นแต่เทคนิคการวาดเพียงอย่างเดียว

1.4 ได้นำความรู้และเทคนิควิธีการสอนแบบบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ไปปรับเนื้อหากิจกรรมและวิธีการสอนให้ตรงกับหลักสูตรของแต่ละระดับชั้นเรียนตามความยากง่ายของ แต่ละชั้นเรียนและนักเรียน ทำให้ผลการสอนศิลปศึกษาดีขึ้น

1.5 ได้นำความรู้ด้านศิลปะไปบูรณาการกับสาระการเรียนรู้อื่นๆ ทุกกิจกรรมด้วยวิธีการสอน แบบบูรณาการ เช่น ภาษาไทย เมื่อสอนจบแล้วให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด เมื่อคนไหนเสร็จแล้วก็ให้ วาดภาพเกี่ยวกับเรื่องในบทเรียนทำแบบฝึก

1.6 ได้นำวิธีการสอนและกิจกรรมทางศิลปศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นคนเก่ง คนดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ช่วยพัฒนา EQ ของผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ศิลปศึกษา การปั้น การวาด การพิมพ์ และการบูรณาการกิจกรรมศิลปะกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

1.7 ได้ใช้เทคนิคการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติสร้าง ความภาคภูมิใจในผลงานหลังจากปฏิบัติงาน ทำให้นักเรียนมีความซาบซึ้งคุณค่าศิลปะ และเกิดเจตคติที่ดี ต่อวิชาศิลปะ

1.8 ได้แรงบันดาลใจและนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านการสอนการสร้างความคิด สร้างสรรค์ สามารถนำกิจกรรมงานศิลปะไปบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้อนุรักษ์ศิลปะภายใน ชุมชนตนเองได้เป็นอย่างดี

1.9 ได้เกิดเจตคติที่ดีต่อการสอนศิลปะ มีความรู้ความเชื่อมั่นในการสอนศิลปะมากขึ้น และ สามารถบูรณาการศิลปะกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

2. ด้านระดับการนำหน่วยการอบรมไปใช้

2.1 หน่วยการอบรมที่ 1 การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้นำความรู้ เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะไปสอนให้นักเรียนได้ตระหนักในคุณค่าการอนุรักษ์และสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะ และเน้นการแสดงออกในความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการทางศิลปะ

2.2 หน่วยการอบรมที่ 2 การวาดภาพระบายสีน้ำ ได้นำเทคนิคการระบายสีน้ำไปสอนบูรณาการ กับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ดี

2.3 หน่วยการอบรมที่ 3 ได้นำเทคนิคการปั้นดินเหนียวไปถ่ายทอดให้นักเรียนเรื่องวิธีการ การปั้นพื้นฐาน การเลือกวัสดุอุปกรณ์ วิธีการปั้นและขั้นตอนการปั้นนูนสูง นูนต่ำและลอยตัว โดยแบ่ง การปั้นออกเป็น ส่วน ๆ (ส่วนย่อย) แล้วจึงนำมาประกอบกันเป็นรูปร่างโดยกำหนดให้นักเรียนออกแบบ ชิ้นงาน ผลปรากฏว่านักเรียน สามารถปฏิบัติการปั้นขึ้นรูปได้ถูกต้องสวยงามและทำให้เกิดความคิด สร้างสรรค์

2.4 หน่วยการอบรมที่ 4 ได้นำความรู้เรื่อง เทคนิคการพิมพ์ภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและ วิธีการแกะแม่พิมพ์มาประยุกต์ใช้วัสดุที่ทดแทนแม่พิมพ์ทั่วไปโดยใช้กระเบื้องยางมาแกะแม่พิมพ์ ผลปรากฏว่านักเรียนสามารถทำได้ดีพอสมควร

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการนำความรู้ไปใช้ คือ ครูผู้สอนมีภาระการสอน หลายวิชา เวลาเรียนในสาระการเรียนรู้ศิลปะ ไม่เพียงพอและขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ

ขั้นตอนที่ 2 ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

การดำเนินงานประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษารวบรวมข้อเสนอแนะ ต่าง ๆ ในการนำไปใช้ปรับปรุงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร นำเสนอข้อมูล 2 ส่วนตามลำดับดังนี้

1. ผลการประเมินหลักสูตร

1.1 ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนความเหมาะสม กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าโครงสร้างหลักสูตรมีคุณภาพเหมาะสมใน เบื้องต้นไม่ต้องทำการปรับปรุงหลักสูตร จากการประเมินโครงสร้างของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.43$) ซึ่ง มี ความเหมาะสม ถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

ค่าดัชนีความสอดคล้อง ที่ได้คำตอบจากผู้เชี่ยวชาญ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า หรือเท่ากับ 0.80 ขึ้นไป ถือว่าใช้ได้ ไม่ต้องทำการปรับปรุง แต่ถ้าข้อใดมีค่าดัชนีความสอดคล้อง

น้อยกว่า 0.80 ต้องทำการปรับปรุงใหม่หรือขอแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผลการประเมินความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

1. ผลคะแนนหลังการฝึกอบรม มีค่ามากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรม ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ผลการประเมินการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการสอน ศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาให้ความคิดเห็นว่า การอบรมครั้งนี้ให้เนื้อหาหลักสูตร วิทยากร สื่อการสอน และการวัดผลและประเมินผล ปัจจัยเกื้อหนุนการฝึกอบรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.57$)

3. ผลการประเมินการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ของครูศิลปศึกษาว่า ด้านลักษณะการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้และด้านหน่วยการอบรมไปใช้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$)

2. ผลการปรับปรุงหลักสูตร

หลังจากการนำหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะไป ทดลองใช้กับครูศิลปศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการทดลองและนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมา พิจารณาปรับปรุงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรภายหลังการทดลองนี้เป็นการพิจารณาเนื้อหาสาระ รายวิชา วิธีการและกิจกรรมการอบรม สื่อประกอบการอบรม การวัดผลและการประเมินผล กิจกรรม การฝึกอบรมตามหน่วยการฝึกอบรม ส่วนสภาพปัญหาและความจำเป็นหรือหลักการและเหตุผล ผู้วิจัยได้ มีการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญซึ่งเห็นว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสม จึงไม่มีการ ปรับปรุงภายหลังการทดลองใช้

ผลการประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาสาระสำคัญที่ใช้ในการอบรม ส่วนใหญ่เป็นที่ต้องการ ของผู้เข้ารับการอบรม แต่ต้องแยกเนื้อหาการอบรมในแต่ละระดับให้ชัดเจน

ผลการประเมินวิธีการและกิจกรรมการอบรม ส่วนใหญ่เป็นที่พอใจของผู้เข้ารับการอบรมแต่มี ปัญหาในหน่วยการอบรมที่ 1 การวาดภาพระบายสีน้ำ และหน่วยการอบรมที่ 3 การพิมพ์ภาพซึ่งใน ระหว่างการปฏิบัติงานจะต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การปฏิบัติและการฝึกปฏิบัติกิจกรรมต้องใช้เวลาาน ทำให้ผู้เข้าอบรมปฏิบัติงานไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยจึงได้จัดเตรียมอุปกรณ์ศิลปะให้พร้อมและปรับ กิจกรรมให้มีขนาดเล็กให้เหมาะสมกับเวลา จากนั้นผู้วิจัยก็ได้ปรับปรุงรูปแบบการพิมพ์ การใช้ภาษา ภาพประกอบ แล้วก็จัดทำเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ต่อไป ดังแสดงในภาคผนวก ฉ